זו חדייב נהר גוזן זו גינזק ועדי מדי זו חמדן וחברותיה ואמרי לה זו ה)ניהר וחברותיה חברותיה מאן אמר שמואל כרך מושבי ג)חידקי ודומקיא א"ר יוחנן וכולן לפסול כי אמריתה קמיה דשמואל א"ל ג) בנך (א) הבא מן ישראלית קרוי בנך א)ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה והאיכא בנות ואמר רבינא ש"מ בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך גמירי דבנתא דההוא דרא איצטרויי אצטרו איכא דאמרי כי אמריתה קמיה דשמואל א"ל לא זזו משם עד שעשאום עובדי כוכבים גמורים שנאמר 1בה' בגדו כי בנים זרים ילדו יתיב רב יוסף אחוריה דרב כהנא ויתיב רב כהנא קמיה דרב יהודה ויתיב וקאמר עתידין ישראל דעבדי יומא טבא כי חרבי תרמוד והא חריב ההיא תמוד הואי רב אשי אמר היינו תרמוד היינו תמוד אכפולי הוא דמכפל חריב מהאי גיסא אותיב מהאי גיסא ואי חריב מהאי אותיב מהאי גיסא יתיב רב המנונא קמיה דעולא וקא הוי בשמעתא אמר מה גברא ומה (ב) גברא אי לאו דהרפניא מאתיה אכסיף א"ל כסף גלגלתא להיכא יהבת א"ל לפום נהרא א"ל א"כ מפום נהרא את מאי הרפניא אמר ר' זירא הר שהכל פונין בו במתניתא תנא כל שאין מכיר משפחתו ושבטו נפנה לשם אמר רבא והיא עמוקה משאול שנאמר 2מיד שאול אפדם ממות אגאלם ואילו פסול דידהו לית להו תקנתא פסולי דהרפניא משום פסולי דמישן ופסולי דמישן משום פסולי דתרמוד פסולי דתרמוד משום עבדי שלמה והיינו דאמרי אינשי קבא רבא וקבא זוטא מיגנדר ואזיל לשאול ומשאול לתרמוד ומתרמוד למישן וממישן להרפניא:

הדרן עלך חמש עשרה נשים

ביצד 2אשת אחיו שלא היה בעולמו שני אחים ומת אחד מהן ונולד להן אח ואח"כ ייבם השני את אשת אחיו ומת הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשניה משום צרתה עשה בה מאמר ומת שניה חולצת ולא מתייבמת: **גמ'** אמר רב נחמן מאן דתני ראשונה לא משתבש מאן דתני שניה לא משתבש מאן דתני

ראשונה

זו חדייב נהר גוזן וכו' מושבי חידקי ודומקיא: לפסול. רוצה ממזרים שנטמעו ד)עשרת השבטים בעובדות כוכבים וביניהן הרי הן כישראלים ונוהג בהן איסור ממזרות והן לא נזהרו ונשאו זה אחותו או בתו והרי הן ממזרים: **כי אמריתה קמיה דשמואל.** עד השתא מילתיה דרב יהודה ה)(משמיה דרב אסי (ג) קאמר ו)ואחר פטירתו של רב אסי בא לפני שמואל) וקאמר כי הדר אמריתה להא דרב אסי קמיה דשמואל דחוששין לקדושין: **אמר בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה.** דנפקא לן מכי יסיר את בנך מאחרי (דברים ז) ולא כתיב כי תסיר את בנך אלמא לאו אבתו לא תקח לבנך מהדר דא"כ היה לו לומר כי העובדת כוכבים תסיר ש"מ דאי נמי יולדת בן לעובדת כוכבים לא בנך מיקרי ולא קרינן ביה כי תסיר את בנך הילכך עובדי כוכבים גמורים הם: **והאיכא בנות.** שנשבו ונשאום עובדי כוכבים והולידו מהם: **ואמר רבינא.** לקמן בפ"ב (דף כג.) בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך דכתיב בתך לא תתן לבנו כי יסיר את בנך מאחרי מדלא כתב כי תסיר ש"מ דאבתך לא תתן לבנו קאי וה"ק שמא תלד לו בן ויסירנו האב מאחרי וקא קרי ליה בנך וליחוש לקידושין: **דההוא דרא.** דעשרת השבטים: **איצטרויי איצטרו.** (ד) נבקעו רחמן מלקלוט זרע ונעשו עקרות: **איצטרו.** לשון ביקוע כמו ז)טיליא חריפי דמצרי זיקי (ע"ז ד' ל.) וכמו ציריא דחיטי (פסחים דף מ.): **יומא טבא.** משום דממזרים הם ומטמעים בישראל ופוסלים אותן: **היינו תרמוד היינו תמוד.** ודקאמר הא חרוב לא חריב כולה: **דאיכפולי איכפול.** כשחרבה מכאן נכפלה ונבנית מכאן: **וקא הוי.** מקשה: **אמר.** עולא עליה דרב המנונא מה גברא ומה גברא כמה הוא גדול: **אי לאו דהרפניא מאתיה.** שאינם מיוחסים: **שהכל פונים שם.** כל פסולין שאין מוצאין אשה פונין והולכין שם: **והיא עמוקה.** ורעה לדבר זה יותר מגיהנם דאילו ליורדי גיהנם איכא תקנתא דכתיב מיד שאול אפדם ממות אגאלם ואילו פסולי דידהו לית להו תקנתא: **משום פסולי דמישן.** שקרובה לה ומתערבין בהן ואמר בפרק עשרה יוחסין (קידושין עא:) מישן מתה והתם מפרש פסולייהו: **קבא רבא וקבא זוטא.** איפה גדולה ואיפה קטנה שניהם מעוותים כלומר כל הפסולין מתגלגלים ויורדים לשאול ומשאול לתרמוד כלומר שאול גבוה מתרמוד ומתגלגל משאול לתרמוד וטעמא כדלעיל דאילו ליורדי גיהנם איכא תקנתא ולפסול דידהו אין טהרה: **מגנדר.** מתגלגל:

הדרן עלך חמש עשרה נשים

ביצד אשת אחיו שלא היה בעולמו. פוטרת צרתה: **ונולד להם אח.** ומלאה זקוקה ליבם ועליו אסורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו: **ואח"כ ייבם השני את אשת אחיו.** ולו אשה אחרת ומת: **הראשונה.** זו היא אשת (ה) ראובן שנפלה לפניו כבר פעם אחת: **יוצאה.** ונפטרת מזה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו כו': **עשה בה.** זה שמת מאמר ולא הספיק לכונסה עד שמת: **שניה חולצת.** ולא מיפטרא משום צרת ערוה דלאו צרתה ממש היא: **ולא מתייבמת.** דמאמר קונה מקצת והויא צרת ערוה במקצת מדרבנן: **גמ' מאן דתני ראשונה.** מאן דקרי לה ראשונה להך שנפלה לפני לוי שני פעמים לא משתבש ומאן דקרי לה שניה לא משתבש:

ראשונה

ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה. פירש בקונטרס דמדלכתב כי יסיר ולא כתב כי תסיר משמע דלא קאי אבתו לא תקח לבנך דאי (ו) יולדת בן לעבודת כוכבים לאו בנך מיקרי ולא קרינן ביה כי תסיר את בנך אלא אבתך לא תתן לבנו קאי וה"ק שמא תלד בן ויסירנו האב מאחרי שאותו קרוי בנך וקשה לר"ת לפירושו דפי' בנך(ח) קרוי בנך היינו בנך הבא מן הישראלית שאביו עובד כוכבים דעליה קאי כי יסיר וא"כ אמאי מייתי ואמר רבינא בן בתך כו' הרי הן ממש דברי שמואל ורבינא נמי מאי קאמר (ז) ש"מ מדר' יוחנן מה שייך לומר ש"מ דהן ממש דברי רבי יוחנן ואומר ר"ת דכי יסיר אבתו לא תקח לבנך קאי והכי קאמר כי יסיר החותן את בנך מאחרי והיינו הסרה שאין הזרע מתייחס אחר בנך אלא אחר העובדת כוכבים דאין קרוי בנך אלא בנה ושמואל ורבי יוחנן לא פירשו כלום בעובד כוכבים הבא על בת ישראל אלא רבינא מדקדק דבן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך מדלא כתב כי יסיר את בתך ש"מ דלית בה הסרה משום דמתייחס אחריה ואין נראה לר"י דכי יסיר משמע כמו הסרה מאת הקב"ה כדמתרגמי' אחרי יטעי יתה ודרשי' נמי מכי יסיר לרבות כל המסירים ועוד פירש ר"ת בע"א דשמואל ורבי יוחנן דייקי מכי יסיר את בנך דמשמע דוקא על הסרתו הקפיד הכתוב שלא יטעהו ולא על הסרת בן בנו דכיון דבא מן העובדת כוכבים אין קרוי בנך אלא בנה מדלא כתיב כי יסירם או כי יסיר בנך וזרעו מאחרי ורבינא דייק ש"מ בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך דדוקא בבנך (ח) כי יסיר את בנך למעוטי זרעו אבל בבתך אפי' בזרעו יש לחוש להסרה:

פסולי דמישן משום פסולי דתרמוד. והא דאמר בפרק שני דקדושין (דף מט:) עשרה קבין עזות ירדו לעולם תשעה נטלה מישן ואחת כל העולם פי' לפי שהן ממזרים הא דלא נקט תרמוד שפסולין יותר שמא אשתרבוב למישן עד שגדלו יותר מתרמוד ושמא בתרמוד היו רוב עובדי כוכבים ובמישן רוב ישראל:

משאול לתרמוד. שאול קורא ט)בבל לפי שתחילה גלו כולם לבבל כשרים ופסולים ומבבל הלכו כל הפסולים לתרמוד כדאמר בעשרה יוחסין (קדושין סט:) דלא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ומונה כסדר שהלכו הפסולים מזו לזו כמו שהקב הולך ומתגלגל מכאן לכאן:

הדרן עלך חמש עשרה נשים

ביצד. עשה בה מאמר. דסיפא (דף יח:) לא אצטריך דמרישא שמעי' לה אלא איידי דמתני ליה ברישא תנא להו נמי בסיפא:

מאן דתני ראשונה לא משתבש. הכא לא בעי מאן דתני ראשונה אמאי לא תני שניה כדדייק בריש מס' ע"ז (דף ב. ושם) מאן דתני אידיהן מ"ט לא תני עידיהן דהתם בעי משום דה"ל למיתני לשון עדות כדכתיב יתנו עדיהן ויצדקו ובתר דמשני דתברא עדיף הדר פריך מאן דתני עידיהן מאי טעמא לא תני אידיהן:

אשת

מסורת הש"ס

א) [ע' קידושין עב.], ב) [ע"ש], ג) לקמן כג. קידושין סח:, ד) נ"ל בנות עשרת השבטים בעובדי כוכבים כו' רש"ל, ה) והרש"ל מקיים גירסא זו, ו) נ"ל לאמר, ז) הוא יין לבן, ח) בנך פי' קרוי. יעב"ץ, ט) פי' עמוקה כשאול.

◆

תורה אור השלם

1. בַּיהוָה בָּגָדוּ כִּי בָנִים זָרִים יָלָדוּ עַתָּה יֹאכְלֵם חֹדֶשׁ אֶת חֶלְקֵיהֶם: הושע ה ז
2. מִיַּד שְׁאוֹל אֶפְדֵּם מִמָּוֶת אֶגְאָלֵם אֱהִי דְבָרֶיךָ מָוֶת אֱהִי קָטָבְךָ שְׁאוֹל נֹחַם יִסָּתֵר מֵעֵינָי: הושע יג יד

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל בנך (הבא מן ישראלית) תא"מ ונ"ב בתוספות מבואר דלא גרס ליה אבל בסוף פי' האומר מפורש דגרסי ליה התוס' ע"ש דף ס"ח ע"ב: (ב) שם מה גברא ומה גובריה אי לאו: (ג) רש"י ד"ה כי אמריתה וכו' דרב יודא משמיה דרב אסי משכא לאחר פטירתו של רב אסי בא לפני שמואל וקאמר כי הדר: (ד) ד"ה איצטרויי איצטרו נבקעו. נ"ב כמו בע"ז דף למ"ד: (ה) ד"ה הראשונה זו היא אשת אחיו הראשון שנפלה לפניו: (ו) תוס' ד"ה ואין בנך וכו' דאי נמי יולדת בן: (ז) בא"ד מאי קאמר ש"מ. נ"ב לקמן דף כ"ג ע"א: (ח) בא"ד דדוקא בבנך כתיב כי יסיר את בנך למעוטי זרעו:

◆

מוסף רש"י

בנך הבא מן הישראלית קרוי בנך. כתיב בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך, וסמיך ליה כי יסיר את בנך, מדלא כתיב כי יסיר את בתך משמע דבן הנולד לעובד כוכבים מבתך קאמר שיסירנו העובד כוכבים מאחריו, ושמעינן דבן בתך אפילו מן העממים קרוי בנך. ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך, מדלא כתיב נמי כי תסיר את בנך, דנשמע מיניה דקפיד נמי קרא בבתו לא תקח לבנך משום כי תסיר את הבן הנולד לה מבנך, אלמא בן העובדת כוכבים אינו קרוי בנך אלא בנה (קדושין סח: ובע"ז לקמן כג. ודברים ז ד).

הדרן עלך חמש עשרה נשים

עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פי"ב מהל' איסורי ביאה הלכה ז:

א ב מיי' פי"ו מהל' יבום הלכה יז סמג עשין נא נג טוש"ע אה"ע סימן קסב סעיף יג:

◆

תוספות ישנים

ואמר רבינא ש"מ בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך וכו' פירוש מדלא קאמר כי יסירם מכלל דבן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך ומ"מ לא רצה לכללם יחד כי הדבר אינו שוה בשניהם כלומר בנך ובתך משום דבבנך ליכא חששא כ"כ ממנו אבל מבנו ליכא חששא שהוא בן העובדת כוכבים ואינו קרוי בנך אבל בתך יש שם חששא ממנה ומבנה. כי בנה דין הוא שילך אחר מעשיך וא"כ בבתך יש שני הסרות אחד ממנה שמסירה לעבודת כוכבים וגם בנה הוא מסיר לעבודת כוכבים והוא קרוי בנך כי הולך אחר האם:

ביצד. ר' שמעון אומר מייבם לאיזו שירצה וחולץ לשניה. נראה דמייבם לאיזו שירצה לא קאי אעשה בה מאמר דהא ר' שמעון סבר לקמן אלך נבעלת מאמר לא נפטרה צרתה:

◆

תוס' חד מקמאי

פרק ביצד. הא דתנן עשה בה מאמר ומת חולצת ולא מתיבמת הו"ה אע"ג דלא עבד בה מאמר שניה מחלץ חלצה יבומי לא מיבמה דקי"ל כשמואל דאמר יש זיקה אפי' בתרי אחי והו"ל צרת א)אחות אשה בזיקה. והא דקתני עשה בה מאמר לאפוקי מב"ש דאמרי מאמר קונה קנין גמור קמ"ל:

א) נ"ל אשת אחיו שלא היה בעולמו בזיקה.